

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Удосконалення системи податкового регулювання міжнародної економічної діяльності є актуальним питанням для України. Обравши шлях міжнародної інтеграції, Україна потребує адаптації нормативно-правових норм реалізації політики в усіх без винятку сферах соціально-економічного устрою, підвищення соціальних стандартів, закріплення вимог проведення державного контролю. Податкова політика в Україні повинна виконувати ключову роль у стимулюванні ділової активності. Суспільно-політичні події 2013–2014 років виявили ряд прихованих економічних проблем, насамперед у фіскальній системі. Українська податкова система є однією із найскладніших і найобтяжливіших у світі за часовими витратами на адміністрування. За цих умов виникли проблеми мотивації сплачувати податки та ефективного регулювання міжнародної економічної діяльності, розв'язання яких можливе за рахунок використання світового досвіду

Складність і недоопрацьованість Податкового кодексу, недосконалість законодавства про трансфертне ціноутворення посилюють правову невизначеність діючих підприємств, а отже, поглиблення негативних процесів приховування доходів суб'єктами господарювання, оптимізації податкових платежів, ухилення від сплати податків, недотримання норм законодавства у сфері оподаткування, лобіювання податкових преференцій, посилення тіньової складової бізнесу та втечу капіталів. Податкові надходження у % від ВВП в Україні коливались від 21,66 % у 2010 році до 27,3 % у 2016 році. Надходження від податку на доходи фізичних осіб значно зросли з 2012 по 2016 рік, а від податку на прибуток підприємств мали тенденцію до зниження. Надходження від ПДВ зросли у 2016 році у порівнянні з попередніми періодами, що частково пов'язано із послабленням гривні. Те саме стосується акцизного податку на ввезені в Україні підакцизні товари. Податки на міжнародну торгівлю та міжнародні операції також зросли на фоні підвищення курсу валют. Валовий внутрішній продукт також зріс лише в гривневому еквіваленті, проте якщо розглядати його в доларах, то даний показник зменшився.

Звертаючись до світового досвіду слід наголосити, що у 17 країнах ОЕСР за 2011—2014 рр. було збільшено ставки податку на доходи фізичних осіб від капіталу та приросту капітальної вартості активів, зокрема дивіденди й проценти. Підвищення рівня оподаткування цих доходів можна обґрунтувати тим, що вони, по-перше, є нетрудовими, по-друге, властиві переважно заможним верствам населення, отже, такий захід із поліпшення стійкості державних фінансів, з точки зору забезпечення принципів оподаткування, є справедливішим. Найбільше ця ставка зросла в Словаччині (більш ніж на 17

в. п.), Франції (на 16,5 в. п.), Португалії та Греції (більш ніж на 12 в. п.). Разом із тим слід зазначити: оскільки податок на приріст капітальної вартості активів (цінних паперів, акцій) і податок на дивіденди утримуються з доходів від капіталовкладень, висока ставка таких податків може відштовхувати потенційних інвесторів. Найнесприятливішою для потенційних інвесторів є ситуація, за якої високою є ставка не лише податку на дивіденди на рівні акціонерів, а й податку на прибуток підприємств.

Дивіденди в країнах ОЕСР, крім Словаччини та Естонії, оподатковуються двічі: спочатку на рівні підприємства-емітента у складі оподатковуваного прибутку (діє ставка податку на прибуток підприємств), а згодом на рівні акціонера — фізичної особи. З метою мінімізації подвійного оподаткування дивідендів уряді країн оподаткуванню підлягає не вся сума отриманих акціонерами — фізичними особами дивідендів, а лише їх частина, наприклад 50 % (Туреччина, Люксембург) або 70 % (Фінляндія). Дані заходи можуть слугувати прикладом для України і можуть впроваджуватись з метою ефективного стягнення податків. За висновками експертів, найдієвішим заходом у плані консолідації державних фінансів є перенесення податкового навантаження з доходів на споживання в країні, яким притаманна висока ефективність стягнення ПДВ. Зазначене забезпечується тим, що база ПДВ у цих державах є широкою та охоплює майже 100 % товарів і послуг, тобто звільнення й пільги відсутні.

Крім того, в ряді країн запроваджено нові податки на високодохідні види бізнесу, такі як банківський податок у Великобританії, додатковий податок на прибуток підприємств паливно-енергетичного сектору в Італії. Одним із можливих заходів збільшення надходжень від оподаткування, особливо в країнах з високою часткою ухилень від нього, може бути введення мінімального податку на прибуток підприємств за прикладом Словаччини. Цей податок встановлюється для збиткових підприємств або тих, чий нарахований податок на прибуток, менший за встановлений граничний розмір. У 2015 р. мінімальний податок закріплено на рівні 480—960 євро на рік для малих підприємств, де оборот становить менш ніж 500 тис. євро, та 2280 євро для великих підприємств з оборотом понад 500 тис. євро.

Зазначене важливо враховувати при проведенні податкової реформи в Україні: зниження рівня оподаткування прибутку підприємств (за теперішніх масштабів тіньової економіки та корупції) не забезпечить очікуваного збільшення податкових надходжень без жорстких заходів із поліпшення адміністрування податків, а лише підвищить бюджетні ризики. Тому акцент треба робити на підвищенні податків на споживання (ПДВ, акцизів), оподаткуванні одержувачів високих доходів і великих підприємств.

Отже, Україні доцільно використовувати досвід європейських країн у сфері оподаткування, у тому числі зміни фіскальної ефективності окремих податків і загального рівня оподаткування економіки. Реформування слід робити більш поступово, що сприятиме створенню стабільних умов для бізнесу. Загалом же ефективне використання інституту податкової системи має стати важливим інструментом зміцнення всієї фінансової системи України.